

OPŠTINA BIJELO POLJE

LOKALNI PLAN AKCIJE U OBLASTI
INVALIDNOSTI

2017-2021.

SADRŽAJ

LISTA ČLANOVA RADNE GRUPE	2
UVOD	3
METODOLOGIJA	4
ANALIZA STANJA	5
USTANOVE KOJE PRUŽAJU USLUGE OSOBAMA SA INVALIDITETOM	7
ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA KOJE RADE NA UNAPREĐENJU KVALITETA ŽIVOTA OSI.....	10
OBLASTI DJELOVANJA I PREDLOG CILJEVA I AKTIVNOSTI	14
VIZIJA	14
MISIJA	14
CILJEVI LOKALNOG PLANA.....	15
1 — PRISTUPAČNOST	16
2 — PARTICIPACIJA.....	18
3 — JEDNAKOST	21
4 — ZAPOSŁJAVANJE	23
5 — OBRAZOVANJE I OBUKA.....	27
6 –SOCIJALNA ZAŠTITA.....	30
7 — ZDRAVSTVO	33
PLAN PRAĆENJA SPROVOĐENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI	34
FINANSIJSKI PLAN	35
SPISAK STRATEŠKIH DOKUMENATA KOJI SU UZETI U OBZIR PRI IZRADI LOKALNOG SPROVOĐENJA LOKALNOG PLANA U OBLASTI INVALIDNOSTI	35

LISTA ČLANOVA RADNE GRUPE

Predsjednik opštine Aleksandar Žurić obrazovao je *Radnu grupu za izradu Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.godine*, u sastavu:

- ☐ Nemša Omerhodžić, koordinatorka Radne grupe, potpredsjednica opštine,
- ☐ Saida Čikić, Sekretarijat za lokalnu samoupravu,
- ☐ Miloš Kljajević, Sekretarijat za lokalnu samoupravu,
- ☐ Nada Četković, Sekretarijat za lokalnu samoupravu-Kancelarija za OSI,
- ☐ Nataša Ščekić, Sekretarijat za lokalnu samoupravu-Kancelarija za OSI,
- ☐ Mira Bošković, ZZZCG-Biro rada Bijelo Polje,
- ☐ Ensad Omerović, JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju "Tisa",
- ☐ Admir Hasić, JZU Dom zdravlja Bijelo Polje,
- ☐ Milan Veličković, JZU Opšta bolnica Bijelo Polje,
- ☐ Marijana Piper, JU Dom starih,
- ☐ Tatjana Nedović, JU Srednja elektro-ekonomska škola,
- ☐ Jasmina Šabanović, JU OŠ "Dušan Korać",
- ☐ Vesna Minić, JU Centar za socijalni rad Bijelo Polje,
- ☐ Safet Mehović, Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac,
- ☐ Samir Guberinić, Udruženje za podršku osobama sa invaliditetom,
- ☐ Milka Stojanović Šćepanović, Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac,
- ☐ Rasema Hekalo, Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju "Oaza".

Administrativno-tehničke poslove kao i pomoć u izradi Lokalnog plana pružao je organ opštine nadležan za poslove socijalne i dječije zaštite – Sekretarijat za lokalnu samoupravu i eksterna konsultantkinja Aleksandra Gligorović.

Zahvaljujemo se svima koji su svojim prijedlozima i sugestijama pomogli da pripremimo Nacrt Lokalnog plana.

UVOD

Osnovne smjernice za izradu Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti (LPAI) je Evropska strategija za osobe sa invaliditetom 2010-2020. godina. Njihova svrha je da osobe sa invaliditetom (OSI) uživaju ista prava i imaju iste obaveze kao i ostali članovi društva u kome žive. Radeći na lokalnom strateškom planu opština Bijelo Polje se vodila međunarodnim principima zaštite prava osoba sa invaliditetom i prioritetnim ključnim oblastima delovanja koje je identifikovala Evropska Komisija, a to su:

- pristupačnost,
- participacija,
- jednakost,
- zapošljavanje,
- obrazovanje i obuka,
- socijalna zaštita,
- zdravstvo i međunarodne aktivnosti.

Ove oblasti odabrane su na osnovu njihovog potencijala da doprinesu ostvarivanju opštih ciljeva Konvencije UN, odnosno strateškim dokumentima institucija EU i Savjeta Evrope kao i rezultatima Plana akcije EU za osobe sa invaliditetom 2003-2010. i konsultacija sa zemljama članicama, interesnim grupama i opštom javnošću. Nacionalna strategija usvojena u Crnoj Gori takođe obuhvata ove ključne oblasti, te je ovaj lokalni plan u skladu sa nacionalnim stremljenjima i planovima.

Nacionalni strateški okvir koji je uzet u obzir prilikom izrade ovog plana obuhvata:

- Strategiju za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, za period 2016-2020.god,
- Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti, za period 2017-2021 godine,
- Strategiju razvoja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori (2013 -2017.god),
- Strategija razvoja sistema socijalne zaštite starih lica (2013 – 2017.god)

Na lokalnom nivou fokus je na praćenju stanja u samoj opštini Bijelo Polje i sprovođenju aktivnosti koje će unaprijediti kvalitet života OSI, što uključuje i pokretanje i sprovođenje inicijativa ka nacionalnom nivou.

METODOLOGIJA

Predsjednik opštine je na osnovu svojih ovlašćenja u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi i Statutom Opštine, rješenjem obrazovao *Radnu grupu za izradu Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti* za period 2017-2021. godine. Radnu grupu su činile osobe motivisane i posvećene ovom procesu, koje su birane iz javnog sektora i organizacija civilnog društva sa bogatim znanjem i iskustvom na polju zaštite prava osoba sa invaliditetom i obezbjeđivanju podrške i usluga osobama sa invaliditetom i njihovim porodicama u navedenim ključnim oblastima djelovanja.

Radnu grupu za izradu Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti činili su predstavnici/e:

- Lokalne samouprave,
- JZU Opšta bolnica Bijelo Polje
- JZU Dom zdravlja Bijelo Polje,
- JU Centra za socijalni rad Bijelo Polje,
- Zavoda za zapošljavanje Crne Gore-Biro rada Bijelo Polje,
- JU Srednje elektro-ekonomske škole,
- JU OŠ "Dušan Korać",
- JU Dom starih "Bijelo Polje",
- JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“;
- Organizacije slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac,
- Udruženja za podršku osobama sa invaliditetom,
- Udruženja paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac,
- Udruženja roditelja djece sa smetnjama u razvoju "Oaza"

Radna grupa radila je na izradi Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021 godina, sa ciljem predlaganja aktivnosti koje će doprinijeti kvalitetnijem životu osobama sa invaliditetom koje žive u opštini Bijelo Polje.

Radna grupa je definisala aktivnosti po prioritetnim oblastima:

- 1. Pristupačnost;**
- 2. Participacija;**
- 3. Jednakost;**
- 4. Zapošljavanje,**
- 5. Obrazovanje i obuka;**
- 6. Socijalna zaštita;**
- 7. Zdravstvo;**

Tokom izrade Nacrta Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti, Radna grupa sprovodila je konsultacije sa lokalnim stanovništvom i to putem on-line upitnika

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

objavljenog na sajtu Opštine, petnestodnevne javne rasprave u okviru koje je organizovana i stručna rasprava itd.

ANALIZA STANJA

Bijelo Polje je treća opština u Crnoj Gori po broju stanovnika, a po prostranstvu četvrta (6.96% površine Crne Gore).

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) procijenjuje se da u Crnoj Gori ima najmanje 10% osoba sa invaliditetom od ukupne populacije.

U opštini Bijelo Polje prema popisu stanovništva 2011. godine, ima 6552 ili 14,2% lica sa smetnjama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti.

Od toga 502 tj. 7,67% ima smetnje sa kretanjem, 1017 tj. 15,72% sa sluhom, 1830 tj. 27,93% sa vidom, 875 tj. 13,35 % sa pamćenjem, koncentracijom ili sporazumijevanjem a 2328 tj. 35,53% ima ostale poteškoće.

Procenat od 14,2% je blago veći od prosjeka u zemlji, a kao jedan od razloga navodi se i starosna struktura i migracija radno sposobnog stanovništva. Kada govorimo o starosnoj strukturi stanovništva u Bijelom Polju koje ima smetnje pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti, prema podacima iz zadnjeg popisa, slika je sledeća:

Ukupno	ispod 15 godina	od 15 do 30 godina	od 30 do 50 godina	od 50 do 65 godina	od 65 do 85 godina	od 85 i više	Nepoznato
6552	101	170	985	2290	2814	185	7

Među prvim opštinama u Crnoj Gori, Opština Bijelo Polje donijela je **Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti (LPAI)** koji je važio za period od 2010-2015. godine i koji je u dobrom dijelu implementiran. Glavni cilj ovog plana ogledao se u unapređenju položaja OSI u opštini Bijelo Polje i njihovo uključivanje u sve oblasti društva na ravnopravnoj osnovi. Isti je obuhvatao sve oblasti ključnog značaja za osobe sa invaliditetom i to: podizanje svijesti, medicinska njega, rehabilitacija, očuvanje dohotka i socijalna sigurnost, servisi podrške, pristupačnost, obrazovanje, zapošljavanje, porodični život i lični integritet, kultura, rekreacija i sport, religija, informisanje i istraživanje, kreiranje politike i planiranje, organizacije osoba sa invaliditetom, zakonodavstvo.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

Imajući u vidu značaj poboljšanja položaja OSI na nivou lokalne zajednice, Opština Bijelo Polje svake godine opredjeljuje sredstva za finansiranje rada organizacija koje čine „Savez OOSI“, a takođe i obezbjeđuje prostor koji koriste OOSI od posebnog društvenog interesa.

Jedna od aktivnosti koja je bila predviđena Lokalnim planom akcije u oblasti invalidnosti 2010-2015 godine, bila je i otvaranje **Kancelarije za osobe sa invaliditetom (Kancelarija za OSI)**, koja je u tom trenutku bila prva kancelarija ovog tipa u Crnoj Gori.

Kancelarija za osobe sa invaliditetom formirana je u okviru Sekretarijata za opšte upravne poslove i društvene djelatnost, odnosno sadašnjeg Sekretarijata za lokalnu samoupravu. Počela je sa radom krajem 2012.godine. U njoj su zaposlene dvije osobe, od kojih je jedna osoba sa invaliditetom.

Vizija rada Kancelarije ogleda se u stvaranju jednakih mogućnosti na ravnopravnoj osnovi za sve građane, dok je misija usmjerena ka stvaranju uslova za kvalitetniji i sadržajni život i rad osoba sa invaliditetom.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Sekretarijatu za lokalnu samoupravu definisan je opis poslova i nadležnosti Kancelarije:

- Formiranje centralne baze podataka osoba sa invaliditetom (OSI);
- Praćenje implementacije Lokalnog plana akcije osoba sa invaliditetom (LPAI);
- Pronalaženje donatora za projekte koje bi partnerski realizovala lokalna uprava i organizacije OSI (OOSI),
- Razmatranje pitanja koja se odnose na stvaranje uslova za organizovano i kvalitetno zalaganje i preduzimanje aktivnosti za pomoć licima sa invaliditetom i podizanje standarda u kvalitetu njihovog života i rada;
- Iniciranja da se aktima Skupštine opštine obezbijede kvalitetni uslovi života za ova lica, a posebno u oblastima planiranja i uređenja prostora, komunalnim oblastima i društvenim djelatnostima;
- Iniciranja mjera i aktivnosti za unapredjenje prava lica sa invaliditetom i informisanje javnosti o njihovim pravima, mogućnostima i potrebama, kao i ostvarivanje drugih prava od značaja za njihov status;
- Uspostavljanje saradnje i kontakata između lokalne samouprave, relevantnih institucija i organizacija osoba sa invaliditetom;
- Informisanje OOSI o javno objavljenim konkursima međunarodnih i domaćih donatora o finansiranju projekata OSI.

Od osnivanja Kancelarije za OSI, njena aktivnost se ogleda u formiranju centralne baze podataka osoba sa invaliditetom. Kancelarija je formirala bazu čiji se proces sređivanja i ažuriranja obavlja u kontinuitetu. Ista obuhvata podatke pribavljene od strane šest organizacija osoba sa invaliditetom registrovanih na području opštine Bijelo Polje

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

(Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac, Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac, Udruženje za podršku osobama sa invaliditetom, Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju "Oaza", Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje, Organizacija gluvi i nagluvi Bijelo Polje), podatke dobijene od strane predsjednika mjesnih zajednica sa područja bjelopoljske opštine, podatke dostavljene od strane Biroa rada Bijelo Polje o nezaposlenim osobama sa invaliditetom koji se nalaze na evidenciji navedene institucije. Ona u ovom trenutku broji 490 osoba, što svakako nije konačan broj. Činjenica je da mnoge osobe sa invaliditetom nijesu evidentirane u nekoj matičnoj OOSI, odnosno u nekom drugom vodećem registru ili jednostavno iz nekog razloga ne žele da se o njima vodi evidencija.

Kroz praćenje implementacije LPAI, Kancelarija je putem određenih zahtjeva, dopisa, inicijativa i sl. inicirala od strane nadležnih subjekata realizaciju određenih mjera predviđenih ranijim LPAI u cilju zadovoljenja potreba i samim tim poboljšanja položaja lica sa invaliditetom u lokalnoj zajednici. I to: iz oblasti zdravstvene zaštite, pristupačnosti, obrazovanja, kulture, religije, porodičnog života i ličnog integriteta itd. Ostvarujući jednu od aktivnosti, iz oblasti zdravstvene zaštite, Kancelarija izdaje Identifikacione kartice – ID za osobe sa invaliditetom, na osnovu kojih ova lica imaju prioritet u ostvarivanju zdravstvene zaštite na teritoriji Bijelog Polja, tačnije pri Domu zdravlja i Opštoj bolnici. Do sada je istu dobilo 123 lica.

Na lokalnom nivouu Sekretarijatu za lokalnu samoupravu postoji Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u vaspitno-obrazovni proces. Komisiju čine stručnjaci različitog profila koja predlaže program, dodatnu pomoć i druge uslove koji moraju biti obezbijeđeni. U 2016.godini uradjena su 24 rješenja za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u vaspitno-obrazovni program.

USTANOVE KOJE PRUŽAJU USLUGE OSOBAMA SA INVALIDITETOM

JU Centar za socijalni rad za opštinu Bijelo Polje zauzima važno mjesto u dijelu pružanja podrške za život osobama sa invaliditetom. CSR finansijska sredstva za rad obezbeđuju iz budžeta države. Između svih pravnih akata koji uređuju oblast rada Centra svakako su najvažniji: Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Porodični zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju i niz pravilnika i odluka.

Osnovna materijalna davanja se dijele na davanja iz oblasti socijalne zaštite i davanja iz oblasti dječije zaštite. Osnovna materijalna davanja u socijalnoj zaštiti su: materijalno obezbjeđenje, lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć, zdravstvena zaštita, troškovi sahrane i jednokratne novčane pomoći. Iz oblasti dječije zaštite u Centru za socijalni rad se ostvaruju sledeća prava: naknada za novorođeno dijete, dodatak za djecu, troškove

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

ishrane u predškolskim ustanovama, pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama, refundacija naknade zarade i naknada zarade za porodiljsko odnosno roditeljsko odsustvo, naknada po osnovu rođenja djeteta i refundacija naknade zarade i naknada zarade sa polovinom punog radnog vremena i jedan broj dopunskih prava - odmor i rekreacija učenika i sl. Izdavanjem rešenja o ostvarivanju prava na MOP, pomoć i njegu i lične invalidnine bavi se pravna služba ovog Centra.

Lična invalidnina je Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti predviđeni novčani vid nadoknade za lica koja su oboljela prije navršene 18. godine života, a oboljenje je predviđeno čl. 3. Pravilnika o medicinskim indikacijama za utvrđivanje prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite. Visina naknade utvrđena je u iznosu od 110,13 €.

Pravo na povlasticu na putovanje lica sa invaliditetom utvrđeno je Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti i Zakonom o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom. Ovo pravo mogu ostvariti djeca i mladi za vrijeme trajanja vaspitanja i obrazovanja, a ako su smještena u ustanovu ili u drugu porodicu obezbjeđuju se i troškovi prevoza za vrijeme zimskog i ljetnjeg raspusta.

Pravo na povlasticu na putovanje imaju korisnici njege i pomoći drugog lica koja su to pravo ostvarila kod ovog Centra i po propisima iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja.

Lice sa invaliditetom ima pravo na povlasticu za dvanaest putovanja u drumskom i željezničkom saobraćaju u toku kalendarske godine. Ovo pravo ima i pratilac lica sa invaliditetom.

Pravo na njegu i pomoć je vrsta socijalne zaštite koju ostvaruju lica u skladu sa zakonom i kriterijumima o stepenu i vrsti ometenosti a što utvrđuje nadležna prvostepena socijalno-ljekarska komisija. U izveštajnom periodu socijalno ljekarska komisija radila je u junu i decembru 2016.godine, rješavajući novopodnešene zahtjeve za ostvarivanje ovog prava.

Broj korisnika naknade za tuđu pomoć i njegu varira mjesečno usled smrti korisnika i broja novoostvarenih prava, kao i visina isplaćenih sredstava zbog obračuna razlika, nakon rada komisije.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore-Biro rada Bijelo Polje takođe je važna instanca kada se govori o kvalitetu života osoba sa invaliditetom. Komisija za profesionalnu rehabilitaciju je formirana 2012 godine, a počela sa radom 2013.godine

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

Komisija je izvještala 342 zahtjeva za utvrđivanje procenta invaliditeta, a 327 lica je steklo status lica sa invaliditetom i 15 zahtjeva je odbijeno.

Komisija za profesionalnu rehabilitaciju je razmatrala 51 zahtjev za uključivanje u mjere profesionalne rehabilitacije i 51 lice je upućeno izvodjaču PR "Pamark". Nakon završenih mjera PR 1 i 2 Komisija je donijela mišljenja o preostaloj radnoj sposobnosti i to za 37 lica. Komisija za profesionalnu rehabilitaciju Bijelo Polje za opštine Bijelo Polje i Mojkovac radi shodno Pravilniku o sastavu i načinu rada komisije („Sl.list RCG“, br. 20/11 i 20/12) kao i Pravilniku o kriterijumima i uslovima za utvrđivanje procenta invaliditeta, preostale radne sposobnosti i mogućnost zaposlenja („Sl.list RCG“, br. 49/08, 73/10 i 39/11). Na čekanju je 322 zahtjeva za utvrđivanje procenta invaliditeta.

Javni radovi koji su važni za osobe sa invaliditetom realizovani u 2016 godini u Bijelom Polju su:

- Asistent u nastavi (9 škola i 1 vrtić angažovali su 20 asistenata u nastavi. Na ovaj način je obezbijeđen asistent svakom djetetu kojem je Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u vaspitno-obrazovni proces dala mišljenje o potrebi prisustva asistenta u obrazovni proces) i
- Personalni asistent(ukupno angažovano 32 personalna asistenta).

JZU Dom zdravlja Bijelo Polje je ustanova osnovana za obavljanje zdravstvene djelatnosti na primarnom nivou u skladu sa zakonom. Ukupan broj zaposlenih u JZU Dom zdravlja Bijelo Polje u 2016. godini je 161. Pri Domu zdravlja postoje centri za podršku i to: Centar za plućne bolesti i TBC, Centar za dijagnostiku, Centar za mentalno zdravlje, Centar za djecu sa posebnim potrebama, Centar za prevenciju, populaciono savjetovalište, savjetovalište za djecu, savjetovalište za mlade, savjetovalište za reproduktivno zdravlje i higijensko epidemiološka služba.

Centar za djecu sa posebnim potrebama je osnovan na regionalnom principu. Porodilište, neonatološko odjeljenje, izabrani pedijatri, savjetovalište za reproduktivno zdravlje i drugi obavljaju detekciju novorođenčadi sa visokim rizikom kao i djece sa poremećajem u razvoju ili sa drugi teškim hroničnim poremećajem i upućuju ih u centar. U Domu zdravlja takođe funkcioniše *senzorna soba* sa pratećim sadržajima. Senzorna soba je namijenjena djeci i odraslima a služi za stimulaciju čula mirisa, sluha i dodira. U njoj osobe sa oštećenom senzornom integracijom razvijaju svoje senzorne vještine, relaksiraju se, oslobađaju stresa i napetosti.

Za potrebe Centra za djecu sa posebnim potrebama obuku gestovnog govora u Resurnom centru u Kotoru pohađale su i uspješno završile dvije medicinske sestre zapošljene u JZU Dom zdravlja Bijelo Polje.

U okviru Doma zdravlja funkcioniše i zaštitnik prava pacijenata kome se mogu obratiti svi pacijenti kojima je uskraćeno pravo na zdravstvenu zaštitu, odnosno svi pacijenti koji nisu zadovoljni pruženom zdravstvenom uslugom, ili postupkom zdravstvenog ili bilo kog drugog radnika.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

U dijelu zdravstvene zaštite, od velike važnosti je rad **JZU Opšta bolnica Bijelo Polje**. Kao ustanova sekundarnog nivoa, Opšta bolnica obavlja djelatnosti iz oblasti: hirurgije, interne medicine, pedijatrije, ginekologije i akušerstva, za koje obrazuje odjeljenja. Pored osnovnih djelatnosti bolnica obezbjeđuje i djelatnost urgentne medicinske pomoći, anesteziologije, laboratorijske i druge dijagnostike, fizikalne medicine i rehabilitacije, djelatnost patologije, snabdijevanje lijekovima i medicinskim sredstvima i izdaje naloge za ortopedsku pomagala. Posebno treba istaći dobru saradnju između Opšte Bolnice i JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“.

JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“ predstavlja sveobuhvatan servis zaštite djece sa smetnjama u razvoju, utemeljen na holističkom pristupu, u kome se pruža kompleksan servis (socijalizacija, obrazovanje, njega, rehabilitacija, slobodne aktivnosti, podrška/savjetovanje roditelja, itd.) i njeguje socijalni model nasuprot medicinskom modelu rehabilitacije i osposobljavanja djece sa smetnjama u razvoju. Centar ima za cilj zaštitu, promociju i unapredjenje prava djece sa smetnjama u razvoju, socijalizaciju i integraciju djece sa smetnjama u razvoju u zajednicu na osnovu pružanja jednakih mogućnosti i osposobljavanje za samostalnost u dnevnim aktivnostima zavisno od očuvanih sposobnosti djeteta. U Centru postoji tim profesionalaca koji primjenjuju multidisciplinarni pristup u svom radu. Tim se sastoji od stručnjaka različitih profila (defektolog, logoped, psiholog, pedagog, socijalni radnik), koji stoje iza svih uspjeha koji se postižu u Centru „Tisa“. Trenutno usluge dnevnog boravka koristi 16 korisnika, od kojih je 10 muškog pola i 6 ženskog pola. Preko 18 godina ima 7 korisnika i to 5 muškog pola i 2 ženskog pola. Do sada je usluge ovog servisa koristilo više od 60 djece sa smetnjama u razvoju.

Mala grupna zajednica je prvi 24h servis ove vrste u Crnoj Gori, kapaciteta do 8 djece starosne dobi do 18 god. Mala grupna zajednica je otvorena 25.11.2015.god. kao posebna organizaciona jedinica JU Centar „Tisa“. Otvaranje ovog servisa podržali su Americka ambasada i Opština Bijelo Polje, a sve uz podršku Ministarstva rada i socijalnog staranja i UNICEF-a. Mala grupna zajednica pruža podršku i zaštitu djeci sa smetnjama u razvoju, bez roditeljskog staranja ili čijim je roditeljima oduzeto roditeljsko pravo. Trenutno u Maloj grupnoj zajednici boravi 5 korisnika, uzrasta od 7 do 16 godina, od kojih je 4 djece muškog pola i 1 dijete ženskog pola.

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA KOJE RADE NA UNAPREĐENJU KVALITETA ŽIVOTA OSI

Opštinska organizacija Crvenog krsta Bijelo Polje u obavljanju poslova i sprovođenju djelatnosti ima položaj organizacije koja pomaže lokalnim i državnim organima u humanitarnoj oblasti. Opštinska organizacija Crvenog krsta izgradila je savremeni objekat od 548 m² korisnog prostora, koji posjeduje magacinski prostor, radne prostorije, salu za sastanke, kabinet za obuku mladih volontera, kabinet za obuku iz prve pomoći, obuku za djelovanje u vandrednim situacijama, radne prostorije za Klub DDK, i

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

planirano je otvaranje Kluba Crvenog krsta po programu Brige o starijima. Dom Crvenog krsta je planiran da bude regionalni Centar sjevera Crne Gore.

U Opštinskoj organizaciji rade 3 profesionalca, i postoji Klub mladih koji broji 130 članova od čega stalno aktivnih 75. Pored redovnih aktivnosti u oblasti zdravlja, Crveni krst razvija i programe pomoći: Program brige o starijima, Program psiho-socijalne podrške, Jačanje socijalnih kontakata djece i mladih sa smetnjama u razvoju, organizovanje seminara i kreativnih radionica uz podršku mladih volontera Crvenog krsta te obezbjeđivanje invalidskih kolica i pomagala. U saradnji sa CKCG obezbjeđuju invalidska kolica i pomagala za sve građane opštine kojima je ova pomoć potrebna. Do sad je podijeljeno preko 150 invalidskih kolica, i veliki broj pomagala.

U cilju kompaktnijeg djelovanja i većeg doprinosa u rješavanju problema sa kojima se osobe sa invaliditetom (OSI) susreću na lokalnom nivou, organizacije osoba sa invaliditetom formirale su i **koaliciju pod nazivom "Savez OOSI"**, koju čine:

- Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac,
- Udruženje za podršku osobama sa invaliditetom,
- Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac,
- Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju "Oaza",
- Organizacija gluvih i nagluvih Bijelo Polje,
- Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje.

Ova Koalicija formirana je 2008. godine sa idejom da se saradnjom može brže, bolje i više. Cilj formiranja Koalicije da zajedničkim djelovanjem na lokalnu zajednicu se popravi loš položaj lica sa invaliditetom u Bijelom Polju. Snagu Koalicije čine: brojnost OOSI, vidljivost, šira baza podrške, istrajnost, veća angažovanost, manji rizik u zajedničkom djelovanju.

Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac, registrovano je 2003.god kao nevladina neprofitna organizacija. Kroz svoj trinstogodišnji rad doprinio je unapređenju položaja osoba s invaliditetom u opštini Bijelo Polje a i šire. Osnovni principi djelovanja su u oblastima: pristupačnosti, obrazovanja, zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite i drugih oblasti, koje su značajne za uključivanje osoba s invaliditetom u društvo. Ovo udruženje je osnivač prve Zaštitne radionice u Crnoj Gori po Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Cilj osnivanja ove Zaštitne radionice je: povećanje zapošljivosti i osposobljenosti lica sa invaliditetom na tržištu rada u Bijelom Polju kao i obrazovanje i osposobljavanje lica sa invaliditetom za zanimanje. Zaštitna radionica funkcioniše u okviru NVO Udruženja paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac registrovana za obavljanje privredne djelatnosti po zakonu NVO. Posjeduje rješenje o ispunjenosti uslova za rad Zaštitne radionice izdate od Ministarstva rada i socijalnog staranja, zbog uspostavljanja ravnopravnih uslova na tržištu rada i pružanju jednakih mogućnosti. Pored dobijanja rješenja o ispunjenosti uslova za rad Zaštitne radionice UPBPMK je i osnivač Privatne ustanove organizatora obrazovanja odraslih „MS EDUKO“ za izvođenje Programa obrazovanja odraslih za osposobljavanje za deset zanimanja.

Udruženje za podršku osobama sa invaliditetom je do sada radilo kao Udruženje za pomoć hendikepiranim licima-Bijelo Polje. Članovi i korisnici Udruženja su osobe sa invaliditetom, članovi njihovih porodica kao i svi oni ljudi koji žele da pomognu ovoj populaciji. Svojim akcijama i projektima obuhvatili su do sada oko 160 osoba. Ciljevi udruženja su: Pružanje podrške svim osobama sa invaliditetom u rješavanju egzistencijalnih i drugih pitanja; Podsticanje i uključivanje osoba s invaliditetom u sve segmente društvenog i ekonomskog života, a naročito u oblasti obrazovanja i zapošljavanja; Okupljanje i informisanje osoba sa invaliditetom o njihovim pravima, mogućnostima i potrebama; Angažovanje na ostvarivanju osnovnih ljudskih prava i sloboda osoba sa invaliditetom; Podsticanje i sprovođenje aktivnosti koje ističu sposobnosti osoba sa invaliditetom i doprinose razvijanju potencijala i jačanju njihove ličnosti; Angažovanje na stvaranju uslova za organizovanje servisa podrške za osobe sa invaliditetom; Uticaj na stvaranje pravilnih stavova u društvu u odnosu na potrebe, prava i potencijal osoba sa invaliditetom. U svom dosadašnjem radu realizovali su više uspješnih projekata i akcija, kao na primjer: u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja slali članove na rehabilitaciju u Institut "Dr. Simo Milošević" u Igalu. Takođe Udruženje je uz pomoć Handicap International podijelilo oko 30 invalidskih kolica i drugih pomagala. „Podsticanje socijalnog preduzetništva u Bijelom Polju, kroz jačanje radnih kapaciteta osoba sa invaliditetom” (Ambasada SAD) je projekat koji je usmjerio Udruženje u stvaranju uslova za početak stvaranja ambijenta za socijalno preduzetništvo u Bijelom Polju. Kao i projekti „Suvenirni kreativne radionice OSI“ finansijer ZZZCG po proramu Javnih radova. Projekat „Zapošljenjem do kvalitetnijeg života“ podržan od ZZZCG.

Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac je nevladina i sociohumanitarna organizacija, koja se bavi pitanjima od interesa lica sa smetnjama vida, te kao takva čini sastavni dio Saveza slijepih Crne Gore. Djeluje na području opština Bijelo Polje i Mojkovac, sa sjedištem u Bijelo Polju. Osnovana davne 1948. godine, pa sve do današnjeg dana u svom radu je bogatija, snažnija i jača u primjeni načela humanosti i solidarnosti u cilju zadovoljenja potreba lica oštećenog vida. Organizacija trenutno broji 167 članova (Bijelo Polje 131, a Mojkovac 36), od koga su 45 ženska populacija Bijelo Polje, a Mojkovac 15, sa prosječnom starosnom strukturom cijelog članstva 62 godine. Aktivnosti i djelovanje organizacije odvijaju se kroz šest, međusobno povezanih cjelina: Organizacioni rad i saradnja; Finansijska pitanja; Socijalno-zdravstvena pitanja i usluge socijalnog rada; Školovanje, obrazovanje, profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje; Šah, sport, odmor i rekreacija i Kultura i informisanje.

Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju "Oaza" je osnovano 2001. a registrovano 11.01.2002. godine kao NVO socio-humanitarnog karaktera. Članovi udruženja su roditelji djece sa smetnjama u razvoju, njih 84 i 86 djece sa smetnjama u razvoju. Okupljanje roditelja inicirala je britanska humanitarna organizacija Save the children, projektom Biblioteke igračaka uz podršku lokalne vlasti koja je dodijelila prostor

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

za rad 150 m² (kancelarija, prostorija za roditelje i igračkoteka), kao i opremu (kompjuter, tele-fax). Dobra saradnja udruženja i lokalnih vlasti traje od osnivanja i na početku je ostvareno partnerstvo na dva projekta: Biblioteka igračaka i otvaranje prvog dnevnog centra u Crnoj Gori koji je realizovan uz podršku UNICEF-a i Ministarstva rada i socijalnog staranja. Udruženje je aktivno učestvovalo u izradi Lokalnih planova akcije koji su rađeni u Opštini Bijelo Polje: LPA u oblasti invalidnosti, LP za djecu od 2012-2016, LP za socijalnu inkluziju i razvoj socijalnih usluga-servisa. Od osnivanja pa do danas djeca u Igračkoteci dobijaju neophodnu podršku stručnjaka: psihologa, logopeda, defektologa i fizioterapeuta. Roditelji se osnažuju kroz psiho socijalnu podršku, kako bi što više mogli da pomognu svojoj djeci. Aktivnosti udruženja odnose se prvenstveno na razvijanje novih servisa podrške za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju kao i pružanje podrške porodici. Servisi podrške koji se razvijaju u udruženju: individualni i grupni rad stručnjaka sa djecom i mladima sa smetnjama; psihosocijalna podrška roditeljima; Asistent u nastavi i personalni asistent; organizovani prevoz za korisnike (kombi udruženja); volonterski servis, okupaciona i radna terapija, (tkačke radionice i radionice valjanja vune) te sportske aktivnosti. Udruženje je jedno od osnivača NARDOSA-a (Nacionalna asocijacija roditelja djece i omladine sa smetnjama) koju čine pet udruženja roditelja tako da djeluje i na nacionalnom nivou.

Organizacija gluvih i nagluvih BP je osnovana 1964 god i brojala je 135 članova, sada je ta organizacija pod istim nazivom registrovana u NVO 2001 god, koja trenutno broji 70 članova. Sjedište organizacije je u Nikoljcu. Zbog nemogućnosti komunikacije sa gluvonijemim licima oslanjaju se na sertifikovane tumače gestovnog govora kojih u Bijelom Polju imaju 4 lica.

Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje je osnovano 2011. godine i od tada je realizovalo brojne aktivnosti, uključujući: servis pomoć u kući za 15 korisnika, servis personalne asistencije za 17 korisnika, servis psihosocijalne podrške za 17 korisnika, servis fizioterapije u domovima korisnika za 12 korisnika. Ovi servisi su tokom ovog perioda uključivali skoro istu grupu korisnika, i s manjim ili kraćim prekidima, jer im je realizacija uslovljena projektnim sredstvima. U domenu obrazovanja, organizacija je koristila sredstva iz Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i 6 njihovih članova je uspješno završilo kurs za poslovnog administratora dok su 3 člana završila kurs za osnovni i napredni nivo znanja rada na računarima. Trenutno su zapošljena 2 člana u Udruženju.

OBLASTI DJELOVANJA I PREDLOG CILJEVA I AKTIVNOSTI

VIZIJA

Vizija Lokalniog plana akcije u oblasti invalidnosti je stvaranje jednakih mogućnosti u zajednici za sve građane.

MISIJA

Misija Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti je unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici kroz razvoj programa i infrastrukture koji će osigurati jednake mogućnosti, posebno u oblastima pristupačnosti, zapošljavanja i obrazovanja.

CILJEVI LOKALNOG PLANA

- CILJ 1:** *Povećan opšti nivo pristupačnosti fizičke sredine, javnog prevoza, informaciono-komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga licima sa invaliditetom.*
- CILJ 2:** *Omogućiti pravo na slobodno kretanje, puni pristup kulturnim, rekreativnim i sportskim aktivnostima svim osobama sa invaliditetom.*
- CILJ 3:** *Smanjenje diskriminacije po osnovu invaliditeta.*
- CILJ 4:** *Unapređenje uslova za povećanje zapošljivosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada.*
- CILJ 5:** *Sveobuhvatno, adekvatno i kvalitetno uključivanje sve djece i omladine sa posebnim obrazovnim potrebama u proces obrazovanja i obuke.*
- CILJ 6:** *Uključivanje lica sa invaliditetom u društvenu zajednicu unapređivanjem životnog standarda kroz uspostavljanje održivog sistema socijalne zaštite.*
- CILJ 7:** *Unapređenje zdravlja OSI i njihovih porodica, kroz uspostavljanje jednake dostupnosti medicinskih usluga i odgovarajućih medicinskih tretmana, bez obzira na vrstu i stepen invaliditeta.*

1 — PRISTUPAČNOST

Pristupačnost je preduslov za participaciju u društvu i ekonomiji. 'Pristupačnost' znači da osobe sa invaliditetom imaju pristup, na jednakim osnovama kao i drugi:

1. fizičkom okruženju,
2. prevoznim sredstvima,
3. informacijama i komunikacionim tehnologijama i sistemima (IKT), kao i drugim objektima i uslugama.

U svim ovim oblastima i dalje postoje ogromne prepreke u Crnoj Gori.

Ako se uporedi situacija sa drugim zemljama, mora se primijetiti da je stanje lošije, iako na primjer i u zemljama članicama EU u prosjeku ima samo 5% javnih veb-sajtova koji su potpuno usaglašeni sa standardima pristupačnosti interneta (međutim, puno ih je koji su djelimično pristupačni). Procenat usaglašених veb-sajtova u Crnoj Gori, a posebno na lokalnom nivou nije poznat. Pored toga, mnogi TV emiteri i dalje imaju malo titlovanih i audio opisanih programa¹ pa se u drugim zemljama i lokalnim zajednicama kao jedan od ciljeva u ovoj oblasti teži ostvarenju pristupačnosti roba, usluga uključujući i javne usluge i pomagala za osobe sa invaliditetom. Ciljevi nacionalne strategije u Crnoj Gori su takođe okrenuti ka ovim pravcima.

Oblast pristupačnosti obuhvata: pristupačnost objektima (fizičkom okruženju), odnosno uklanjanje arhitektonskih barijera na objektima, pristupačnost u saobraćaju i pristupačnost informacijama (informaciono – komunikacione tehnologije) a zbog strateškog značaja turizma u Crnoj Gori posebnu pažnju treba posvetiti i ovom segmentu pristupačnosti.

Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata kao osnovni zakon u oblasti izgradnje, kojim se definiše:

- Izgradnja objekata u javnoj upotrebi vrši se na način kojim se licima smanjene pokretljivosti obezbeđuje nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad;
- Izgradnja stambenih i stambeno-poslovnih objekata vrši se na način kojim se licima smanjene pokretljivosti obezbeđuje nesmetan pristup i kretanje u zajedničkim prostorijama;
- Stambeni i stambeno-poslovni objekti sa 10 i više stanova moraju se izgrađivati na način kojim se obezbeđuje jednostavno prilagođavanje objekata, najmanje jedne stambene jedinice na svakih 10 stanova za nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad lica smanjene pokretljivosti.

¹ EC (2007), SEC(2007) 1469, str. 7.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

Postoji i Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom.

D.O.O. "Parking servis" i Sekretarijat za stambeno komunalne djelatnosti i saobraćaj u obavezi su da obezbijedi 5% parking mjesta za osobe sa invaliditetom. Nalepnice koje dobijaju moraju biti u skladu sa zakonom i omogućiti pristup svim parking mjestima za osobe sa invaliditetom na teritoriji Crne Gore. Trenutno u gradu osobe sa invaliditetom imaju 4 parking mjesta na javnim parkiralištima i 4 u gradskoj garaži.

Cilj ovog lokalnog plana je povećan opšti nivo pristupačnosti fizičke sredine, javnog prevoza, informaciono-komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga licima sa invaliditetom. Lista aktivnosti kroz koje se teži raditi na ostvarenju ovog cilja može se naći u priloženoj tabeli.

Cilj 1: Povećan opšti nivo pristupačnosti fizičke sredine, javnog prevoza, informaciono-komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga licima sa invaliditetom.				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
1.1. Akcioni plan za prioritetno prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi.	- Izrađen Akcioni plan	Opština Bijelo Polje, Vlada Crne Gore, NVO koje se bave pitanjima OSI	2017.god	Opština Bijelo Polje, državni i EU fondovi, biznis sektor
1.2. Izrada Akcionog plana za prilagođavanje fizičkog okruženja (parkovi, ulice i sl.)	- Izrađen Akcioni plan	Opština Bijelo Polje i NVO koje se bave pitanjima OSI	2018.god	Opština Bijelo Polje, državni i EU fondovi, biznis sektor
1.3. Tim za praćenje realizacije plana prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi i fizičkog okruženja	- Formiran mobilni tim - Postoji godišnji plan tima	Opština Bijelo Polje i NVO koje se bave pitanjima OSI	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, državni i EU fondovi, biznis sektor

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

1.4. Prilagođavanje sajta Opštine Bijelo Polje za osobe sa oštećenjem vida	- Prilagođen sajt za osobe sa oštećenjem vida	Opština Bijelo Polje	2017.god	Opština Bijelo Polje
1.5. Obezbjediti pristupačan Taxi prevoz za OSI	- Broj taxi službi koje imaju minimum jedno vozila prilagođeno za OSI.	Biznis sektor, NVO koje se bave pitanjima OSI	Do kraja 2021.god	Biznis sektor, EU fondovi i dr. donatori
1.6. Uspostaviti horizontalnu i vertikalnu signalizaciju na 5% od ukupnog broja parking mjesta za OSI sa prioritetom ispred relevantnih institucija.	- Broj parking mjesta	Opština Bijelo Polje, Parking servis i NVO koje se bave pitanjima OSI	2017 – 2018.god	Opština Bijelo Polje, državni i EU fondovi, biznis sektor
1.7. Obezbjediti javni toalet za OSI	- Funkcionalan minimum jedan javni toalet za OSI	Opština Bijelo Polje	Do kraja 2021.god	Opština Bijelo Polje, državni i EU fondovi, biznis sektor

2 — PARTICIPACIJA

Postoji još uvek mnogo prepreka koje sprečavaju osobe sa invaliditetom od punog uživanja njihovih osnovnih prava – uključujući njihova građanska prava – i koje ograničavaju njihovo učešće u društvu na istim osnovama kao i drugi građani.

Neka od tih prava su:

- pravo na slobodno kretanje,
- na izbor mjesta i načina života i
- puni pristup kulturnim, rekreativnim i sportskim aktivnostima.

Ciljevi evropskih politika kako na nacionalnim tako i lokalnim nivoima, kojima i mi kao društvo težimo, odnose se na ostvarivanje pune participacije osoba sa invaliditetom u društvu:

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

- uklanjanjem administrativnih prepreka i prepreka koje predstavljaju različiti stavovi u pravcu punog i jednakog učešća;
- obezbeđenjem kvalitetnih usluga u zajednici, uključujući i pristup ličnim asistentima.

Komisija za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama na lokalnom nivou uključuje i predstavnike organizacija osoba sa invaliditetom a njihovi predstavnici zastupljeni su i u formiranom *Savjetu za saradnju sa NVO*.

Ostvarena je dobra saradnja Lokalne samouprave i Koalicije Savez organizacija osoba sa invaliditetom, koji čine 6 organizacija. Po odluci Opštine članicama Saveza opredijeljuju su godišnja sredstva za redovan rad koja se planiraju Budžetom Opštine. Podrška Opštine ovim organizacijama ostvaruje se i kroz raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama po konkursu Komisije za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama.

Predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom unapređuju saradnju sa lokalnom samoupravom i učešćem u radnim grupama za izradu Lokalnih planova i drugih dokumenata koji su vezani za djelatnost ovih organizacija.

U cilju povećanja učešća osoba sa invaliditetom i njihovih organizacija identifikovani su sledeći problemi:

- Nepristupačnost biračkih mjesta, arhitektonske barijere, kao i neodgovarajući materijali koji bi trebali biti pristupačni i lako razumljivi,
- Nepristupačnost kulturnih i sportskih objekata i sadržaja za osobe sa invaliditetom, nepostojanje sportskih klubova za OSI, a i kulturnih sadržaja u kojima su uključene OSI.

Cilj ovog lokalnog plana je omogućiti pravo na slobodno kretanje, puni pristup kulturnim, rekreativnim i sportskim aktivnostima svim osobama sa invaliditetom. Lista aktivnosti kroz koje se teži raditi na ostvarenju ovog cilja može se naći u priloženoj tabeli.

Cilj 2: Omogućiti pravo na slobodno kretanje, puni pristup kulturnim, rekreativnim i sportskim aktivnostima svim osobama sa invaliditetom.

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
------------	------------	--------------------	---------------------	---------------------

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

2.1. Učiniti pristupačnim 20% izbornih mjesta za OSI	- Broj prilagođenih izbornih mjesta	Opština Bijelo Polje, Vlada Crne Gore, NVO koje se bave pitanjima OSI	2018.god	Opština Bijelo Polje, državni i EU fondovi, biznis sektor
2.2. Na svakom izbornom mjestu spustiti nivo jedne kabine za glasanje	- Broj prilagođenih kabina	DIK, Opština Bijelo Polje i NVO koje se bave pitanjima OSI	Kontinuirano 2018-2021. god	DIK, Opština Bijelo Polje
2.3. Obezbjediti aktivno učešće OOSI pri donošenju planova i programa i drugih akata od strane lokalne samouprave važnih za osobe sa invaliditetom.	- Broj predstavnika OOSI u radnim tijelima Opštine, na javnim raspravama itd	Opština Bijelo Polje i NVO koje se bave pitanjima OSI	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Sredstva nisu potrebna
2.4. Učiniti pristupačnim sportske i kulturne objekte za OSI.	- Broj prilagođenih objekata	Opština Bijelo Polje, nadležna ministarstva i NVO koje se bave pitanjima OSI	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo sporta, Ministarstvo kulture i dr, državni i EU fondovi, biznis sektor
2.5. Formirati sportski klub za OSI	- Broj i vrsta formiranih sportskih klubova za OSI	Opština Bijelo Polje i NVO koje se bave pitanjima OSI	2017-2018.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo sporta i dr državni i EU fondovi, biznis sektor
2.6. Sprovoditi programe i aktivnosti za učešće OSI u kulturnim i sportskim dešavanjima	- Broj i vrsta programa - Broj OSI uključenih u ove programe	Opština Bijelo Polje i NVO koje se bave pitanjima OSI, nadležna	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo kulture, Ministarstvo sporta i dr državni i EU

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

		ministarstva (Ministarstvo kulture, Ministarstvo sporta)		fondovi, biznis sektor
--	--	--	--	---------------------------

3 — JEDNAKOST

Jednakost je jedno od osnovnih ljudskih prava. Ono je u Crnoj Gori zagarantovane najvišim pravnim aktom, Ustavom CG.

Jednakost je takođe garantovana međunarodnim konvencijama koje je Crna Gora potpisala i ratifikovala, poput Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom ali i brojnim zakonima na nacionalnom nivou:

- Zakon o zabrani diskriminacije,
- Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom,
- Zakon o lokalnoj samoupravi,
- Institucija zaštitnika ljudskih prava i sloboda CG i sl.

Međutim, u praksi se nailazi na brojne prepreke, pogotovo ako se govori o ostvarivanju prava na jednakost socijalno ugroženih ili drugih ranjivih grupa među kojima su i osobe sa inavliditetom. Organizacije koje se bave pitanjima prava osoba sa invaliditetom smatraju da se zakon i međunarodni akti u praksi ne implementiraju u dovoljnoj mjeri i da su osobe sa invaliditetom pred državnim organima u neravnopravnom položaju.

Kada se govori o jednakosti, jako je važno imati u vidu i kumulativne efekte diskriminacije koje osobe sa invaliditetom potencijalno doživljavaju po drugim osnovama poput: nacionalne pripadnosti, starosti, rase ili etničke pripadnosti, pola, vjeroispovijesti ili uvjerenja ili seksualnog opredjeljenja.

Mjere za unapređenje stanja najveći fokus treba da daju zabrani i adekvatnom sankcionisanju diskriminacije pri zapošljavanju, te promovisanju različitosti i borbe protiv diskriminacije pokretanjem informativnih kampanja na lokalnom nivou i podršku radu NVO koje se bave ovim pitanjima na lokalnom nivou.

Cilj ovog lokalnog plana je smanjenje diskriminacije po osnovu invaliditeta. Lista aktivnosti kroz koje se teži raditi na ostvarenju ovog cilja može se naći u priloženoj tabeli.

Cilj 3: Smanjenje diskriminacije po osnovu invaliditeta.

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
3.1. Promovisanje ljudskih prava osoba sa invaliditetom	- Broj organizovanih tribina, emisija okruglih stolova, štampani materijal.	Opština Bijelo Polje – Kancelarija za OSI, NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Donatori
3.2. Istraživanje i analiza stanja u oblasti zaštite osoba sa invaliditetom od diskriminacije	- Broj urađenih istraživanja	Opština Bijelo Polje, NVO koje se bave pitanjima OSI	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, inistarstvo za ljudska i manjinska prava, Donatori
3.3. Informisanje osoba sa invaliditetom o njihovim pravima	- Broj i vrsta organizovanih informativnih događaja - Broj distribuiranog materijala, - Broj informisanih građana/ki	Opština Bijelo Polje, NVO koje se bave pitanjima OSI	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Donatori
3.4. Obilježavanje Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom (3. Decembar)	- Broj učesnika/ca - Broj manifestacija	Opština Bijelo Polje, NVO koje se bave pitanjima OSI	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Donatori

4 — ZAPOSŁJAVANJE

Kvalitetna radna mjesta obezbeđuju ekonomsku nezavisnost, pospješuju lično ostvarivanje i predstavljaju najbolju zaštitu od siromaštva. Važno je omogućiti što većem broju osoba sa invaliditetom da zarađuju za život na otvorenom tržištu rada.

Osobe sa invaliditetom se suočavaju sa stopom nezaposlenosti koja je 2-3 puta viša u odnosu na osobe bez invaliditeta. Nezaposlene OSI žive ispod linije apsolutnog siromaštva dok je stopa zaposlenosti izuzetno niska zato je neophodno zapošljavanje OSI, i to je ključni činilac za otklanjanje predrasuda o radnim sposobnostima i efektima rada osoba sa invaliditetom.

U oblasti zapošljavanja potrebno je unaprijediti uslove za povećanje zapošljivosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti za veću zaposlenost lica sa invaliditetom kroz njihovu edukaciju, treninge i profesionalno osposobljavanje, kao i prilagođavanje tržišta rada licima sa invaliditetom.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom se primjenjuje u cjelini, i njime se na sveobuhvatan način pravno uređuje pitanje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom. Zakonom se uređuje način i postupak ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom, mjere i podsticaje za njihovo zapošljavanje, način finansiranja i druga pitanja od značaja za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

U cilju realizacije mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom i drugih teže zapošljivih lica, u Birou rada radi prvostepena komisija za profesionalnu rehabilitaciju. Nakon završenih mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom dobijaju rješenja o preostaloj radnoj sposobnosti i rješenja o mogućnosti zaposlenja, kao i stručnu pomoć u traženju posla čime postaju konkurentniji na tržištu rada. Ukoliko lice ne može dobiti ocjenu zapošljivosti, ono će biti proglašeno nezapošljivim.

Broj aktivnih lica kojima je komisija na Birou rada utvrdila status, na dan 31.12.2016. godine, je 229 osoba sa invaliditetom. Ukupan broj lica kojima je do sada komisija utvrdila invaliditet je 439 lica.

Lica koja se zbog određenog invaliditeta ne mogu uključiti na tržište rada mogu biti angažovana kroz jedan vid rada u kome će se očuvati i poboljšati njihove ograničene radne sposobnosti, a koji nije profitabilnog karaktera. U tom slučaju se radi o radnoj okupaciji. Radna okupacija se izvodi kod licenciranog izvodjača profesionalne rehabilitacije. Za vrijeme trajanja mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije, lica sa

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

invaliditetom primaju novčanu pomoć, na ime troškova za prevoz i ishranu i sa istima su zaključeni ugovori o dodjeli ove pomoći.

Treba naglasiti da mjerama i aktivnostima profesionalne rehabilitacije mogu biti obuhvaćena i zaposlena lica sa invaliditetom, da bi sačuvali postojeće zaposlenje, napredovali u njemu ili promijenili radno mjesto.

Broj lica sa invaliditetom koja su do sada prošla proces profesionalne rehabilitacije na birou rada je 53. A broj lica sa invaliditetom koja su trenutno uključena je 41.

Lica sa invaliditetom predstavljaju jednu od kategorija lica sa najvećim preprekama u zapošljavanju.

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji definisan je kvotni sistem zapošljavanja, odnosno obaveza poslodavca da zaposli određeni broj lica sa invaliditetom u skladu sa ukupnim brojem zaposlenih. Ukoliko poslodavac ne zaposli određeni broj lica sa invaliditetom, dužan je da uplati poseban doprinos za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

I pored postojanja pravnog okvira za realizaciju programa profesionalne rehabilitacije i podsticanje bržeg zapošljavanja lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, njihov efekat u praksi, još uvijek je manji od očekivanog.

To je posebno izraženo kroz činjenicu da se poslodavci u skladu sa Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom u najvećoj mjeri odlučuju da uplaćuju poseban doprinos u Fond za profesionalnu rehabilitaciju nego da zapošljavaju lica sa invaliditetom. Iz toga proizilazi potreba da se poslodavci bolje upoznaju sa povoljnostima koje im se nude ukoliko uposle lica sa invaliditetom.

Ono što je zakonom definisano i što se u praksi sprovodi je da poslodavac koji zaposli lica sa invaliditetom ostvaruje pravo na subvencije i to: subvencije zarada, bespovratna sredstva za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada za zapošljavanje lica sa invaliditetom u iznosu od 100% opravdanih troškova, kreditna sredstva pod povoljnim uslovima za kupovinu mašina, opreme i alata potrebnog za zapošljavanje lica sa invaliditetom, učešće u finansiranju troškova ličnih asistenata lica sa invaliditetom.

Većom primjenom ovih mjera povećalo bi se zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Trenutno 15 poslodavaca na lokalnom nivou koristi pravo kod Biroa rada na subvenciju zarade, kod kojih je upošljeno 29 lica sa invaliditetom. Radi se većinom o privatnom i NVO sektoru, dok je manji broj upošljen u javnom sektoru.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

U saradnji sa drugim socijalnim partnerima, već više godina biro rada realizuje javne radove, kao mjeru aktivne politike zapošljavanja u kojima lica sa invaliditetom i druga teže zapošljiva lica zasnivaju radni odnos na određeno vrijeme, u trajanju od tri do šest mjeseci. Takodje, sam biro rada je izvođač javnog rada »Sunčana radionica« gdje je prioritet angažovanje lica sa intelektualnim smetnjama, zbog arhitektonskih barijera, dok iste ne budu otklonjene. Cilj ovog vida javnog rada je izrada suvenira i čestitki, čijom se prodajom obezbjeđuje neophodni materijal za nastavak rada ove radionice.

Biro rada kroz mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije realizuje i finansiranje grant šema u oblasti obrazovanja, profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom. Sve u cilju povećanja zapošljivosti lica sa invaliditetom.

Od nedavno, odobreno je i pravo na primanje novčane pomoći nezaposlenim licima sa invaliditetom.

Ukupan broj aktivnih nezaposlenih lica sa invaliditetom, njih 410, korisnici su ove vrste novčane naknade.

Narocito se izdvaja dobra saradnja izmedju biroa rada i predstavnika NVO sektora, koji se bave pitanjima lica sa invaliditetom i upošljavaju jedan znatan broj lica sa invaliditetom. U sklopu Udruženja Paraplegičara postoji registrovana Zaštitna radionica, a u Udruženju za podršku OSI planiraju osnivanje Socijalnog preduzeća.

Cilj ovog lokalnog plana je unaprijeđenje uslova za povećanje zapošljivosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada. Lista aktivnosti kroz koje se teži raditi na ostvarenju ovog cilja može se naći u priloženoj tabeli.

Cilj 4: Unaprijeđenje uslova za povećanje zapošljivosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada.

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
4.1. Sprovesti programe usmjerene ka poslodavcima radi smanjenja barijera i stereotipa poslodavaca prema licima sa invaliditetom i	-Broj organizovanih debata, prezentacija i sl. - Povećanje broja zainteresovanih poslodavaca koji su zaposlili lica sa invaliditetom.	Opština Bijelo Polje, Biro rada, NVO sektor, izvodjači profesionalne rehabilitacije.	Kontinuirano 2017 – 2018.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i dr. državni i EU fondovi

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

povećanje stepena njihove informisanosti o prednostima politike zapošljavanja lica sa invaliditetom.				
4.2. Planirati i sprovesti aktivne politike zapošljavanja OSI na nivoima institucija.	- Broj dostavljenih i sprovedenih u praksi planova. - Redovno izvještavanje o postignutim rezultatima.	Opština Bijelo Polje, Biro rada, NVO, poslodavci.	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i dr. državni i EU fondovi
4.3. Podsticati samozaposljavanje i razvijati programe preduzetništva OSI.	- Broj sprovedenih obuka. - Broj osoba sa invaliditetom obuhvaćenih obukama. - Broj odobrenih zahtjeva za kreditiranje.	Opština Bijelo Polje, Biro rada, NVO.	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i dr. državni i EU fondovi, biznis sektor
4.4. Podsticati i podržavati uključivanje žena sa invaliditetom na tržište rada.	- Broj realizovanih programa i broj zaposlenih žena.	Opština Bijelo Polje, Biro rada, NVO, izvodjači profesionalne rehabilitacije.	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i dr. državni i EU fondovi, biznis sektor
4.5. Podsticati povećanje broja zaposlenih OSI u preduzećima i ustanovama čiji je osnivač Opština.	- Broj zaposlenih lica.	Opština Bijelo Polje, Biro rada, NVO, poslodavci.	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo finansija – Fond za rehabilitaciju

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

4.6. Obezbijediti prostor za rad Zaštitnog pogona, Radnog centra i Zaštitne radionice.	- Obezbijeden prostor.	Opština Bijelo Polje, NVO	2017 – 2021.god	NVO, fondovi, Donatori	EU
---	------------------------	---------------------------	-----------------	------------------------	----

5 — OBRAZOVANJE I OBUKA

Jedno od osnovnih ljudskih prava jeste pravo na obrazovanje. Osnovna razvojna obrazovna misija za svu djecu jeste njihovo osamostaljivanje, integracija, podsticanje interesovanja koja odgovaraju njihovnim životnim potrebama, a u skladu su sa očuvanim potencijalima.

Potrebno je da osobe sa invaliditetom, posebno djeca, budu adekvatno integrisane u sistem opšteg obrazovanja i da im se pruži individualna pomoć u najboljem interesu djeteta. Pristup redovnom obrazovanju djece sa teškim oblikom invaliditeta je otežan, a ponekad su ona izolovana. Sa tim u vezi, važno je osigurati pristupačnost i podržavati inkluzivno, kvalitetno obrazovanje i obuke na lokalnom nivou.

Osnovna razvojna obrazovna misija za svu djecu jeste njihovo osamostaljivanje, integracija, podsticanje interesovanja koja odgovaraju njihovnim životnim potrebama, a u skladu su sa očuvanim potencijalima.

U opštini Bijelo Polje, inkluzivno obrazovanje je zaživjelo i sprovodi se u vrtićima, osnovnim i srednjim školama.

Na lokalnom nivou postoji Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u vaspitno-obrazovni proces. Komisiju čine stručna lica različitih profila koja predlažu programe, dodatne pomoći i druge uslove koje je potrebno obezbijediti radi kvalitetnog sprovođenja inkluzivnog obrazovanja.

U obrazovno vaspitnim ustanovama izrađuju se individualno razvojno obrazovni program (IROP) i individualni tranzicioni plan (ITP) kao novina.

Osnovna škola "Dušan Korać" broji 2 posebna odjeljenja i kao takvi su postali ekspozitura za sjevernu regiju Resursnog centra za djecu i mlade "Podgorica".

Pod pokroviteljstvom Zavoda za zapošljavanje radi se profesionalna orijentacija i posebni programi za obrazovanje odraslih.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

Pored navedenog, razvijena je i volonterska sekcija u školama, za druženje sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama.

Cilj ovog lokalnog plana je sveobuhvatno, adekvatno i kvalitetno uključivanje sve djece i omladine sa posebnim obrazovnim potrebama u proces obrazovanja i obuke. Lista aktivnosti kroz koje se teži raditi na ostvarenju ovog cilja može se naći u priloženoj tabeli.

Cilj 5: Sveobuhvatno, adekvatno i kvalitetno uključivanje sve djece i omladine sa posebnim obrazovnim potrebama u proces obrazovanja i obuke.				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
5.1. Unaprijediti međusektorsku i međuinstitucionalnu saradnju tako sto će se potpisati memorandum na loklanom nivou (obrazovanje, zdravstvo i socijalna zaštita) da bi se stvorili uslovi koji će omogućiti jednake uslove za obrazovanje, kao i praćenje procesa školovanja	- Potpisan memorandum - Broj održanih sastanaka i preduzete mjere	Vaspitno obrazovne ustanove, Opština Bijelo Polje, Centar za socijani rad, Dom zdravlja BP	2017.god	Redovna sredstva
5.2. Edukacija nastavnog kadra o inkluzivnom obrazovanju u	- Broj i vrsta obuka - Broj obučenog kadra	Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, NVO koje se bave	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Ministarstvo prosvjete, državni i EU fondovi

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

svim obrazovnim ustanovama		pitanjima OSI, Opština Bijelo Polje		
5.3.Unaprijediti evidenciju i praćenje djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju kroz sve nivoe obrazovanja.	- Baza podataka o djeci sa posebnim obrazovnim potrebama	Opština Bijelo Polje - Kancelarija za OSI, obrazovne ustanove	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Redovna sredstva
5.4. Uvesti servis gestovnih tumača u svim nivoima obrazovanja u skladu sa potrebama.	- Broj gestovnih tumača koji se angažuju u obrazovanju	CSR, Obrazovne ustanove, Opština Bijelo Polje	Školska 2018.-2019. godina	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo prosvjete, državni i EU fondovi, biznis sektor
5.5.Kontinuirano raditi na unapređivanju svijesti opšte javnosti o dobrobiti inkluzivnog obrazovanja.	- Broj održanih javnih tribina i drugih aktivnosti	Obrazovne ustanove, Opština Bijelo Polje, NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, državni i EU fondovi, biznis sektor
5.6.Uklanjanje arhitektonskih barijera u obrazovnim institucijama	- Procenat pristupačnih obrazovnih ustanova - Broj postavljenih ulaznih i drugih rampi	Obrazovne ustanove, Opština Bijelo Polje, nadležno ministarstvo	2017.-2019. godina	Opština Bijelo Polje, državni i EU fondovi, biznis sektor
5.7. Nabavka dostupne udzbeničke	- Broj nabavljenih pomagala	Škole, Ministarstvo prosvjete,	2018 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

literature i lektire kao neophodnih pomagala i opreme za proces obrazovanja (Brajeve mašine, kompjuteri sa prilagodjenim softverima, reproduktorima, ortopedska pomagala...)		Opština Bijelo Polje,		prosvjete, državni i EU fondovi, biznis sektor
--	--	-----------------------	--	--

6 –SOCIJALNA ZAŠTITA

Nedovoljna zastupljenost u opštem obrazovanju i na tržištu rada rezultiraju nejednakostima prihoda i siromaštvom osoba sa invaliditetom, kao i njihovom isključenošću iz društva i izolacijom.

Oni moraju imati mogućnost da ostvaruju koristi sistema socijalne zaštite i programa smanjenja siromaštva, pomoći koje se odnose na invaliditet, programa socijalnog stanovanja i drugih usluga, kao i penzijskih programa i beneficija.

Prava u oblasti socijalne zaštite definisana su *Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti*.

Socijalna zaštita je uvijek podrazumijevala akciju koja počiva na unaprijed utvrdjenim pravilima, humanističkim vrijednostima i izvire iz interesa i ciljeva svih građana. Svrha i ciljevi socijalne politike prisutni su i u drugim sistemima (zapošljavanje, penzijsko i invalidsko osiguranje i sl.) i nemoguće je zamisliti razvoj ekonomske politike bez valjane socijalne politike i obrnuto.

U oblasti usluga socijalne zaštite, u opštini Bijelo Polje aktivne su sledeće institucije: JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“, Mala grupna zajednica, kao posebna organizaciona jedinica Centra „Tisa“, Centar za podršku djeci i porodici, Centar za djecu sa posebnim potrebama pri Domu zdravlja, Dom starih, gerontodomaćice, program realizuju Opština Bijelo Polje, Centar za socijalni rad i Dom starih Bijelo Polje, Savjet za brigu o licima sa invaliditetom i NVO organizacije koje se bave pitanjima OSI.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

Usluge personalne asistencije i druge usluge obezbjeđuju se kroz programe koji realizuju Centar „Tisa“, Dom starih Bijelo Polje, NVO organizacije koje se bave pitanjima OSI.

Razvoj usluga socijalne zaštite, uključujući usluge za osobe sa invaliditetom i njihove porodice, opština Bijelo Polje obuhvata posebnim strateškim dokumentom: *Lokalnim planom za razvoj usluga socijalne zaštite za period 2017-2021. god.* (ranije obuhvaćene *Lokalnim planom za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj lokalnih usluga-servisa – 2012-2016*).

U pomenutom planu se može pronaći lista servisa iz oblasti socijalne zaštite koja je komplementarna predlogu aktivnosti ovog lokalnog plana.

Licima sa invaliditetom potrebno je omogućiti odgovarajući stepen podrške zbog poboljšanja kvaliteta socijalne zaštite i zadovoljavanja bazičnih životnih potreba.

Cilj ovog lokalnog plana je uključivanje lica sa invaliditetom u društvenu zajednicu unapređivanjem životnog standarda kroz uspostavljanje održivog sistema socijalne zaštite. Lista aktivnosti kroz koje se teži raditi na ostvarenju ovog cilja može se naći u priloženoj tabeli.

Cilj 6: Uključivanje lica sa invaliditetom u društvenu zajednicu unapređivanjem životnog standarda kroz uspostavljanje održivog sistema socijalne zaštite.

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
6.1.Dnevni boravak za odrasle sa smetnjama u razvoju preko 18 godina	- Osnovan dnevni boravak za odrasle sa smetnjama u razvoju preko 18 godina -Broj korisnika boravka	Opština Bijelo Polje i Ministarstvo rada i socijalnog staranja	2017-2018	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, državni i EU fondovi, biznis sektor, Centar „Tisa“
6.2. Dnevni boravak za stare sa adaptiranim prostorom za osobe sa invaliditetom	-Osnovan dnevni boravak za stare sa adaptiranim prostorom za osobe sa	Dom za stare i Ministarstvo rada i socijalnog staranja	2019-2021	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja,

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

	invaliditetom -Broj korisnika boravka			državni i EU fondovi, biznis sektor
6.3. Interenet portal o pitanjima od važnosti za OSI	- Izrađen internet portal za razmjenu iskustva na lokalnom nivou između pružalaca usluga socijalne zaštite, korisnika i ostalih zainteresovanih (poput Disability.info)	NVO, Opština Bijelo Polje	2017.	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, državni i EU fondovi, biznis sektor
6.4. Registar lica sa invaliditetom	-Formiran registar lica sa invaliditetom	Opština Bijelo Polje – Kanc sa OSI	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Opština Bijelo Polje
6.5. Organizovanje edukacije za tumača znakovnog jezika	- Broj obučanih lica	Opština Bijelo Polje, NVO koje se bave pitanjima OSI	Kontinuirano 2017 – 2018.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, državni i EU fondovi, biznis sektor
6.6. Uspostavljanje savjetovaništa za OSI i njihove porodice	- Otvoreno savjetovanište za OSI - Broj korisnika na godišnjem nivou	CSR, NVO koje se bave pitanjima OSI, Opština Bijelo Polje	Kontinuirano 2018 – 2021.god	Opština Bijelo Polje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, državni i EU fondovi, biznis sektor

7 — ZDRAVSTVO

U Crnoj Gori, zdravstvena zaštita osoba sa invaliditetom (OSI), kao dio opšte zdravstvene zaštite stanovništva, regulisana je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti.

Pravo na zdravstvenu zaštitu, između ostalog, obuhvata prevenciju, preglede i liječenje bolesti, stomatološke preglede i liječenja, rehabilitaciju, lijekove i medicinska sredstva i medicinsko-tehnička pomagala.

Zakonom o pravima pacijenata utvrđuju se prava pacijenata. U ostvarivanju ovih prava svakom pacijentu se obezbjeđuje poštovanje ljudskog dostojanstva, fizičkog i psihičkog integriteta kao i zaštita tih prava. Jednako pravo na kvalitetnu i kontinuiranu zdravstvenu zaštitu garantuje se svakom pacijentu u skladu sa njegovim zdravstvenim stanjem, opšte prihvaćenim stručnim standardima i etičkim načelima na svim nivoima zdravstvene zaštite.

U opštini Bijelo Polje se sprovodi redovno i kvalitetno pružanje zdravstvene njege osobama sa invaliditetom i to po principu pozitivne diskriminacije koju zakon dozvoljava (štampanje ID kartica za lica sa invaliditetom putem čega se obezbjeđuje ubrzana procedura pružanja zdravstvenih usluga).

Cilj ovog lokalnog plana je unapređenje zdravlja OSI i njihovih porodica, kroz uspostavljanje jednake dostupnosti medicinskih usluga i odgovarajućih medicinskih tretmana, bez obzira na vrstu i stepen invaliditeta. Lista aktivnosti kroz koje se teži raditi na ostvarenju ovog cilja može se naći u priloženoj tabeli.

Cilj 7: Unapređenje zdravlja OSI i njihovih porodica, kroz uspostavljanje jednake dostupnosti medicinskih usluga i odgovarajućih medicinskih tretmana, bez obzira na vrstu i stepen invaliditeta.

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
7.1. Informisanje korisnika/ca o načinu i postupku dobijanja ortopedskih pomagala	- Broj odobrenih naloga po novom Pravilniku o ortopedskim pomagalima.	Specijalisti Opšte bolnice (ortoped, hirur, neurolog), izabrani doktor.	2017.god	Redovna sredstva

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

7.2. Obezbijediti punu primjenu ID kartica za prioriteto ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu OSI.	- Broj informisanih zdravstvenih radnika/ca za prioriteto ostvarivanje zdravstvene zaštite OSI. - Broj korisnika/ca ID kartica.	Opšta bolnica i Dom zdravlja B.Polje.	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Redovna sredstva
7.3. Obezbijediti pristupačnost Opšte bolnice Bijelo Polje osobama sa invaliditetom.	- Funkcionalan lift - Toalet prilagođen za OSI	Opšta bolnica B.Polje	Kontinuirano 2017-2019.god	Ministarstvo zdravlja, državni i EU fondovi, biznis sektor
7.4. Obezbijediti kontinuiranu primjenu kineziterapije za osobe sa tjelesnim i kombinovanim smetnjama	- Obezbijeden prostor za primjenu kineziterapije Broj OSI koje koriste	Opšta bolnica, Dom zdravlja B. Polje i NVO	Kontinuirano 2017–2021.god	Ministarstvo zdravlja, državni i EU fondovi, biznis sektor
7.5. Formirati mobilne timove fizioterapeuta za pružanje fizioterapeutskih usluga u kućnim uslovima	- Broj formiranih mobilnih timova.	Opšta bolnica, Dom zdravlja i NVO	Kontinuirano 2017 – 2021.god	Ministarstvo zdravlja, državni i EU fondovi, biznis sektio
7.6. Obezbijediti pristupačnu ginekološku ambulantu za žene sa invaliditetom	- Obezbijeden ginekološki sto za žene sa invaliditetom	Dom zdravlja, Opšta bolnica i NVO	2018-2019.god	Ministarstvo zdravlja, državni i EU fondovi, biznis sektor

PLAN PRAĆENJA SPROVOĐENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI

Procjena uspješnosti sprovođenja plana (evaluacija) radiće se na godišnjem nivou.

Finalna procjena uspješnosti čitavog plana biće urađena na kraju cijelog ciklusa tj. po isteku samog plana (vremenski određenog perioda na koji je plan napravljen). Proces

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

praćenja uspješnosti realizacije Lokalnog plana biće rađen u odnosu na indikatore tj. pokazatelje uspješnosti koji su definisani na nivou aktivnosti i nalaze se u sklopu tabele operativnog plana.

U cilju sistematičnog praćenja uspješnosti sprovođenja Lokalnog plana u oblasti invalidnosti za period 2017 – 2021. za njegovu realizaciju će biti zadužena Kancelarija za osobe sa invaliditetom. Procesom sprovođenja plana i same evaluacije će koordinisati Sekretarijat za lokalnu samoupravu.

FINANSIJSKI PLAN

Lokalni plan u oblasti invalidnosti predstavlja strateško opredjeljenje Opštine Bijelo Polje i listu prioriternih aktivnosti čije sprovođenje je neophodno ako se želi unaprijediti kvalitet života osoba sa invaliditetom.

Sredstva za realizaciju mjera-aktivnosti predviđenih planom će dijelom biti obezbijeđena iz opštinskog budžeta a dijelom iz drugih izvora (državni budžet, Fondovi EU, IPA prekogranični fondovi, sponzorstva, donacije itd.).

SPISAK STRATEŠKIH DOKUMENATA KOJI SU UZETI U OBZIR PRI IZRADI LOKALNOG SPROVOĐENJA LOKALNOG PLANA U OBLASTI INVALIDNOSTI

Za potrebe izrade ovog Lokalnog plana uzet je u obzir nacionalni pravni okvir, posebno:

- Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom,
- Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti,
- Zakon o zabrani diskriminacije,
- Institucija zaštitnika ljudskih prava i sloboda CG i sl.
- Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom,
- Zakonu o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama,
- Zakon o lokalnoj samoupravi,
- Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata,
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti.

Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021.

Takođe je analiziran strateški okvir na nacionalnom nivou, i strategije koje se bave pitanjima od izuzetne važnosti za osobe sa invaliditetom.

Najvažnije su:

- Strategija za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori (2016-2020.god),
- Strategija za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021,
- Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori (2013 -2017.god),
- Strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa (2016 – 2020.god) i druge.

Ovaj lokalni plan uzeo je takođe u obzir i međunarodni pravni i strateški okvir na kom se baziraju nacionalno zakonodavstvo u Crnoj Gori, nacionalne strategije i pozitivna praksa (Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom, Povelju EU o osnovnim pravima, rezolucije Savjeta Evrope i Evropskog parlamenta itd).